עין משפט
נר מצוה

ט
[א] מיי' פ"ו מה"ב ה"ט סמ"ג עשין כ"ז טוש"ע או"ח סי' עד ס"ד וסי' רו ס"ג
י
[ב] מיי' פ"ו מהל"ב ה"ג סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפא ס"א
יא
[ג] מיי' פ"ו מה"ב הי"ח סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קסג ס"א
יב
[ד ה ו] מיי' פי"א מה' תרומה ופ"ו מהל' ברכות סמ"ג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפא ס"ד
יג
[ז] מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קנח ס"א
יד
[ח] מיי' שם וסמ"ג שם טוש"ע או"ח שם ס"ד
טו
[ט] מיי' פ"ו מה"ב הי"ז סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' קסד ס"א

תוספתא פ"ה כאן
חולין כס.
שם קו
חולין כו.
פסחים קטו.
חולין קז:

יושבת וקוצה חלתה ערומה [א] מפני שהיא יכולה לכסות את עצמה אבל לא האיש. והדא אשה לא בתוך הבית היא יושבת. ואת אמר אין מטריחין עליה. וכאן אין מטריחין עליו. *תני מים שלפני המזון רשות ושל אחר המזון [ב] חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מה הוא נוטל ומפסיק. רבי יעקב בר אדא אמר נוטל ושונה. רבי שמואל בר יצחק אמר בעי נוטל ושונה ואת אמרת רשות. אמר רבי יעקב בר אידי *על הראשונים נאכל בשר חזיר על השניים יצאה אשה מביתה ויש אומרים שנהרגו עליה שלשה נפשות. *שמואל סלק לגבי רב. חמא יתיה [ג] אכל בהתם אמר ליה מהו כן אמר לי איסתניס אני. רבי זעירא כד סליק להכא חמא כהניא אכלין בהתם אמר להון הא אזילא ההיא דרב ושמואל. אתא רבי יוסי בר בר כהנא בשם שמואל נטילת ידים לחולין אין נטילת ידים לתרומה רבי יוסי אומר לתרומה ולחולין. רבי יוסה בשם רבי חייא בר אשי ורבי יונה ורבי חייא בר אשי בשם רב *נטילת ידים [ד] לתרומה עד הפרק [ה] ולחולין עד קשרי אצבעותיו. מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי אמר מן דהוה אכל עם סבי ולא משמש ידוי [ו] עד הפרק לא הוה אכל עימיה, רב הונא אמר אין נטילת ידים [ז] אלא לפת בלבד. *תני רבי הושעי' [ח] כל דבר שיש בו ליכלוך משקה רבי זעירא אמר אפילו מקצץ תורמוסין הוה נטל ידיה. *רב [ט] אמר נטל ידיו בשחרית אין מטריחין עליו בין הערבים. רבי אבינא מפקיד לחמריה הן דאתון משכחין מיתון

והדא אשה לא בתוך הבית היא יושבת. בתמיה וכי לא תוכל ליקח בגדיה ולכסות עצמה שלא תהא ערומה ואפ"ה את אמר אין מטריחין עליה אפי' בתוך הבית וה"ה כאן אין מטריחין עליו לעמוד ממקומו ולחזור אחר מים: אלא שבראשונים נוטל ומפסיק. כדמפרש לקמיה: מה הוא. דקאמרת נוטל ומפסיק: נוטל ושונה. כלומר לא ישפוך על ידיו כולן בבת אחת אלא נוטל פעם אחת ומפסיק וחוזר ושונה ליטול עליהן שנייה: ר' שמואל בר יצחק בעי. ולא גרסי' אמר וכן הוא בפ"ב דחלה כלומר דהוה קשיא ליה אם צריך להיות נוטל ושונה והיכי אמרת שהן רשות וע' בדבר שהוא רשות היו מקפידין להטריחו כל כך: על הראשונים נאכל בשר חזיר. כדאמר במדרש בנכרי אחד שהיה מוכר בשר שחוטה ובשר נבלה וחזיר ולכל מי שנטל ידיו נתן לו בשר שחוטה ופעם א' בא יהודי אחד ולא נטל ידיו וכסבור שנכרי הוא והאכילו בשר חזיר: על השניים יצא אשה מביתה. כדאמרי' בפ' יום הכפורים במעשה דכידור: חמא יתיה אכל בהתם. מכוסה במפה לידיו. מלשון אגלאי בהתייהו מה שהיו מכוסין בחרפתן נגלה: מהו כן. למה אתה עוש' כן: איסתניס אני. ואע"פ שנטלתי ידי אי אפשר לי לאכול כך בלא מפה: חמא כהניא אכלין בהתם. ראה כהנים אוכלין בתרומה במפה בלי נטילת ידים. בהתם כמו בחתם ומלה מורכבת היא ומלשון חמת הוא כמו בבבלאי חמתות ואמר להון וכי אזילא הא דרב ושמואל לקמיה דהכל מודים דלתרומה מיהא בעי נטילת ידים: נטילת ידים לתרומה אין נטילת ידים לחולין. כצ"ל: לתרומה ולחולין. משום סרך תרומה: עד הפרק. של גב היד: עד קשרי אצבעותיו. דהואיל בחולין אינו אלא משום סרך תרומה סגי בהכי: מן דהוא אכל עם סבי. מי שהיה אוכל עם זקני ריב"ל ולא היה נוטל ידיו עד הפרק לא היה רוצה לאכול עם זה דקסבר אף לחולין עד הפרק: כל דבר שיש בו ליכלוך משקה. שטיבולו במשקה צריך ג"כ נטילת ידים: ר' זעירא אפי' מקצץ תורמוסין הוה נטל ידיה. מחמיר על עצמו היה משום נקיות: מפקיד לחמריה. היה מצוה להחמרים שלו כן דאתון משכחין במקום באתם

מראה הפנים

להשתמש עצמן או דילמא דכיון שהן צריכין להיות יושבין במקומן לא הטריחו חכמים עליהן וזה הפי' מוכרח הוא בהבעיא דאלת"ה מאי שנא שומרי גנות ופרדיסין דקא מיבעיא ליה ופשיט ליה מהלכה שהיא יושבת וכו' דלא הטריחו חכמים עליה והיינו נמי נהאי טעמא דכיון שאין דרכה של הלכה כ"א לישב במקומה ובביתה לא הטריחוה חכמים להיות מחזרת אחר הבגדים או שתמתין עד שעה שהיא יכולה לכסות את עצמה באיזה בגד ולעשות על צד היותר טוב בענין הברכה וה"ה נמי שומרי גנות ופרדיסים בענין לעשות על צד היותר טוב להפריש חלה בטהרה וזה הפי' מוכרח גם בפשיטות הבעיא דאלת"ה קשה מאי האי דקא פשיט ליה מהלכה דהא מיהת יכולה היא שתברך אף כשהיא ערומה ועוד דלמאי דמדמי דין החלה להפריש בטהרה מדין דהלכה בברכה דלא הטריחה חכמים עליה א"כ קשה העיקרא דדינא דהכא בחלה המאי קאמר ר"ל דהטריחוהו חכמים עד ד' מילין ואמאי לא נילף מדין דברכה דהלכה דלא הטריחוה חכמים ואם תאמר דשאני אשה דעכ"פ יכולה היא שתברך א"כ היכי פשיט מדין דהלכה לשומרי גנות ופרדסים אלא ודאי כדאמרן דלא קמיבעיא ליה אלא בגוונא דאין דרכן לזוז ממקומן והכי פשיט ליה נמי מדין דהלכה דדמיא להא ושאני בעה"ב בעיסתו דהוא יכול לעשות כרצונו ואותו הוא דהטריחוהו חכמים לחזור לעשות בטהרה עד ד' מילין ולפי"ז נתבאר לנו דמחלקינן בין בעה"ב בעיסתו דלעולם צריך הוא לחזר עד ד' מילין ואין לחלק בו בין לפניו ובין לאחריו דמה שייכות להחילוק הזה לבעה"ב בעיסתו ובין שומרי גנות ופרדיסים דאותן לא הטריחו חכמים כלל כדין דהלכה בברכה והשתא הא דמחלק ר"י ב"ח בין לפניו ובין לאחריו ע"כ דלא קאי אלא אנטילת ידים בלבד וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל והיינו דכתב לא יעשה אדם עיסתו וכו' דבהא הוא דאין חילוק בין לפניו או לאחריו אלא דלעולם לכתחלה צריך לחזר אחר טהרה עד ד' מילין כדמוכרח מהכא. והשתא נתבאר לנו דדעת הרמב"ם כדעת רש"י בענין החילוק דלפניו ולאחריו אבל לא כפירש"י בהא דלגבל כ"א בבעל הבית בעיסתו הוא דפסק כן וזה מוכרח ומבואר מהכא:

תני מים שלפני המזון רשות. בתוספתא פ"ה מים הראשונים רשות והאחרונים חובה מים ראשונים אם רצה להפסיק מפסיק אחרונים אם רצה להפסיק אינו מפסיק. ולמשמעות פירושא דהאי דקאמר נוטל ושונה א"כ צריך הוא להפסיק בראשונים וכן משמע מדקמתמה ר' שמואל נוטל ושונה ואת אמרת רשות. וכמש' חלה הגי' דמתמה עוד אית בעי מימר מהלך ד' מילין ואת אמר רשות. ובבבלי פ' כל הבשר דף ק"ה הגי' בברייתא מים ראשונים והאחרונים חובה אמצעיים רשות וע"ש בתוס':

נוטל ושונה כדפרישית. שוב מצאתי להרשב"א ז"ל בספר ת"ה הארוך בשער הב' מדיני נ"י שכתב כן בשם פירוש הראב"ד ז"ל שופך פעם א' ומפסיק ואח"כ שופך פעם שני' כדי לטהר המים הראשונים וכמו ששנינו בפ"ב דמס' ידים מים הראשונים מטהרים את הידים שניים מטהרים את המים שע"ג הידים. וכתב הוא ז"ל ואני תמה אחר שהראשונים מטהרים את הידים מה לנו לטהר את המים שעל הידים והלא הידים כבר נטהרו ואין המים הראשונים מטמאין אותן שא"כ מה טהרו המים הראשונים. ופי' בשם הר"ש ז"ל דה"ק נוטל ומפסיק אם נטל פלגא דידיה ואח"כ שופך על החצי האחר של יד קודם החצי שנטל ראשונה ידיו טמאות מפני המים שיצאו חוץ למקום שנטל ידיו ראשונה וטמאו את המים שעל מה שנטל ראשונה אלא כיצד הוא עושה מפסיק ביניהם בניגוב ואח"כ יטול. וזהו דלא כרבי ינאי בפ"ב דגיטין דאמר ידים אינם טהורים לחצאין עכ"ל ולפי פי' זה דחוק הוא הא דקאמר נוטל ושונה. ובעיקר תמיהתו י"ל דהשניי' הן כדי שיטהרו המים הראשונים אף אם לא ניגב ידיו:

ויש אומרים שנהרגו עליה ג' נפשות. ושם דף ק"ו גרים כי אתא רבין אמר הראשונים האכילו בשר נבילה האחרונים הרגו את הנפש. ועל מעשה דכידור דלרבין קטלה. וג' נפשות הוא בעובדא אחריתא בפ' גיד הנשה דף צ"ד גבי אין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהן לבנו ולבתו של בעה"ב אא"כ נטלו רשות מבעה"ב:

בהתם. כדפרישית וזהו כעין דקאמר התם דף ק"ז גבי רב דאשכחי' שמואל דקאכיל במפה וכו' ר' זירא אשכחינהו לר' אמי ור' אסי דקאכלי בכלאי תמתות וכו'. והתם מסיק דשתירו מפה לאוכלי תרומה. וכן איתא התם לכל הא דלקמן:

רבי זעירא סליק גבי ר' אבהו לקיסרין וכו'. האי עובדא גרסי' לה התם בפ' כיצד מברכין עבידנא יומא טבא לרבנן אתפת עבד סעודתא כי מטא למברי א"ל לר"ז ניברי לן מר וכו' והתוס' כתבו שם לייטב הכי תרי ליגני דר' יוחנן ורצונו לומר ליגנא דאייתי ר"ז משמיה לא סבר מר להא דר' יוחנן בעה"ב בוצע ואו"ח מברך דא"כ לא היה ר"ז מונע עצמו מלברך אלא כדרב הונא דהבוצע הוא מברך וכלישנים דאמר

פירוש מבעל ספר חרדים

אם יש רחוק ממנו ד' מילין מטריחין עליו ולא יאכל עד הגיעו שם ואם רחוק יותר אין מטריחין עליו כלל אלא כורך ידיו במפה ואוכל: וקוצה חלתה ערומה. מפרכת ומערכת על הפרכתה והוא שפניה שלמטה טוחות בקרקע וכל ערותה מכוסה והעגבות אין כאן משום ערוה לענין ברכה אבל באיש אינו יכול לברך ערום שאי אפשר לכסות ערותו שהרי בולטין הביצים והגיד: רשות. פי' בבבלי מצוה הוא אלא לגבי מים האחרונים שחמירי טפי דאקרו חובה קרי הראשונים רשות: נוטל ושונה. פי' המרדכי פרק אלו דברים שופך על ידיו ב' פעמים אחד לטהר את הידים ופעם שנית לטהר המים שנטמאו בנגיעתן לידים מסואבות: נוטל ושונה. ואת אמרת רשות בתמיה הרי מחמיר בהם יותר מן האחרונים וסלקא בקושיא: בשר חזיר. בפ' כל הבשר מייתי לה בבבלי ופירש"י שהיו חנוני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ומנבלה ומאכילו וכשבא גוי לחנותו מאכילו נבילות או בשר טמא ובא יהודי אחד לאכול ולא נטל ידיו וכסבור שהוא גוי והאכילו בשר חזיר: יצאה אשה מביתה. בבבלי פרק בתרא דיומא שאדם א' הפקיד כיס מעות [לאושפיזיכני] בערב שבת ויום א' כשתבעהו כפר בעוד שמדברים עמו הסתכלו שהיו עדשים על שפמו הניחוהו והלכו לאשתו אמרו לה בעליך אמר שתתן לנו כיסנו וזה ליך סימן שאכלתם עדשים היום אזל איהו לביתיה כשידע יש אומרים גרשה ויש אומרים הרגה היינו דאמרינן מים האחרונים הרגו את הנפש זו אשתו של זה שאלו נטל ידיו במים האחרונים דרך הנוטלין ידים לקנח את השמנונית שבידים טופחות ולא היו לו עדשים נראין ע"כ. ויש אומרים דירושלמי דג' נפשות נהרגו דכשהיה הורג אשתו בא בנו שהיה בבית למחות בידו והרג גם את בנו בכעסו אחר שראה שניהם הרוגים עלה לגג בעלבונו והפיל עצמו: שמואל סליק וכו'. פרק כל הבשר בבבלי הכי מייתי לה שמואל אשכחיה לרב אכיל במפה א"ל עבדין כדין כלומר וכי עושין כן לאכול בלא נטילה א"ל דעתי קצרה כלומר כבר נטלתי ידי אלא שאני איסטניס ואיני יכול ליגע באוכל לכך כרכתי המפה על ידי: בהתם. הירושלמי נשנה בארץ ישראל וקורא התם ליושבי בבל ונראה שהיו קצת העם בבבל מזלזלין לאכול בלי נטילה על ידי מפה ותמה היך עושה כמותם: כהניא. מפורש שם בבבלי דרבי אמי ורבי אסי הכי היו: הא אזילא. וכי לא ידעתם המעשה שאל שמואל לרב והשיב שכבר נטל ידיו ומפני דהוא איסטניס הוא דכרך ידיו ומסיק הבבלי בשם שמואל דהתירו מפה לכהנים דזריזים הם ולא נגעו ולא התירו לאוכלי חולין בטהרה דאינם יודעים להשמר: אתא רבי יוסי. כלומר עדיין לא יכלה לדבר רבי זעירא לרבי אמי ורבי אסי נכנס ר' יוסי והשיב ולא הוצרכו הם להשיב: נט"י לחולין. כלומר לעם שאינם כהנים: אין נטילת ידים לתרומה. לכהנים דנקראו אוכלי תרומה אפי' כשאוכלין חולין משום דכהנים זריזין הם ורבי יוסי פליג אכל רבי אמי ור' אסי סברי כדשמואל ועשו מעשה כן: עד לפרק. מקום חיבור היד עם הזרוע: עד קשרי אצבעותיו. המחוברים בכף היד וריב"ל פליג בבבלי פ' כל הבשר דאמר אף לחולין עד חיבור היד עם הזרוע וכן פסק הרא"ש והיינו דאמר מיישא בר בריה דריב"ל: מאן דהוי אכיל עם סבי. העיד רבי מיישא שמי שהיה אוכל עם זקנו ריב"ל והיה רואה שאינו נוטל ידיו עד חבור היד עם הזרוע היה פורש ממנו ולא היה רוצה לאכול בחבורתו: סבי. זקינו: לכלוך משקה טיבולו במשקה אבל פירות לא ור' זעירא מצריך אפי' לפירות: מקצץ תורמוסין. אוכל תורמוסין כמו הכוסס את החיטה דלד"ק מתחלף בס' וכמאן דמצריך בבבלי נטילת ידים לפירות דהתורמוסין היו נגובים דאם משקה עליהם מאי אפי' מקצץ: רב אמר נטל שחרית וסתם כדלקמי' וכן אמר רב גופיה בבבלי פ' כל הבשר והוא שישמור ידיו כל היום שלא יגע בשום טינוף וכתב ה"ר יונה ומאי דאמר תיכף לנטילת ידים המוציא בשלא התנה בשחרית: רבי אבינא מפקיד לחמריה וכו' היה מצוה לחמרין. הולכי דרכים שאין מצוי להם [מים] כשתמצאו

גליון הש"ם

נוטל ומפסיק וכו' ע' תמים דעים להראב"ד ז"ל סי' סו וע' בר"ש פ"א דידים מ"א וברשב"א בת"ה שער ב מנט"י:

אלא לפת בלבד פ' ברשב"א בפ' כיצד מברכין. ובב"י סי' קנח. מכאן ראי' קצת לזה שהוכיח שם מהירושלמי ודו"ק:

שנויי נוסחאות (סו"ת) אמר בעי נוטל ושונה ואת בכי"ל את מימר דבעי ואת. (סוי"ג) בהתם בד"ו כהתם ובכי"ל בחתה ידיה (וחתם כמו חייתה וכן בשורס פ"ו). לי בד"ו ליה. (סוס"ו) בר בר כהנא בכי"ל בר בא הונא כהנא. (סוי"ט) יוסה בכי"ל יונה. ור' יונה ור' חייא בר אשי בכי"ל ליתא. (סוכ"ב) דהוה בד"ו דהוא.

ככר לאדן

רבי זעירא אמר אפי' מקצץ תורמוסין הוה נטל ידיה. שהיו טופחין במשקה וכן פסק הרשב"א. דפירות טופחין במשקה צריך נט"י. מקצץ נוטל מן הפסולת כמ"ש בכלאים פ"ק מ"ב נקצצו דמיין וכו' מקצץ נוטלן מקציצן כמו תשרש יגרש. הרב מהר"ר שלמה סריליו זלה"ה:

חתם סופר

פלוגתת מאן דאמר נט"י לחולין ולא לתרומה ולחד מ"ד בין לחולין בין לתרומה. ופי' המפרש ר"א פולדא ז"ל דר"ל נט"י לחולין ולא לתרומה דסגי במפה ולאידך מ"ד שניהם שוים לענין מפה ע"ש ועי' ברמב"ן ורשב"א בתה"א. ולולי דבריהם הייתי מפרש דרב ס"ל כמסקנת הש"ס חולין דעד חבור היד עם הזרוע צריך נט"י בין לחולין בין לתרומה אך הוא מיירי ממפה ואמר בתרומה מקילינן ודי שיטול עד הפרק והמותר יכרוך במפה ולחולין צריך ליטול עד קשרי אצבעותיו והמותר עד הזרוע יכרוך במפה:

עמודי ירושלים תנינא

והדא אשה לא בתוך הבית היא יושבת עיין מה שכתב הישועות יעקב א"ח (סי' ח' ס"ק ב'):

טוב ירושלים

והדא אשה לא בתוך הבית יושבת. הס"ל מהא דאמר לעיל עלה למטתו אין מטריחין אותו להתפלל ערבית ועי' בבלי שבת ס' כע"ב יו"ד רע"א, וי"ל: רב אמר נטל ידיו בשחרית כו' א"ל לסימנו בבבלי חולין ק"ו ב', דיכול להתנות כס"י כלו והמסוברים שם דאף שלא בשעת הדין זימני סבירא ליה דמותר לעשות כן ע"ש בגמ' ובאלפס בפ' זה: